

VAUVAPERHEIDEN ISIEN NÄKEMYKSIÄ SOSIAALISESTA TUESTA

MARKO LÄHTEENMÄKI

Turun lapsi- ja nuorisotutkimuskeskuksen julkaisuja 4/2012

Turun yliopisto
University of Turku

TURUN
LAPSI- JA
NUORISOTUTKIMUSKESKUS

Vauvaperheiden isien näkemyksiä sosiaalisesta tuesta

Kirjoittajat: Marko Lähteenmäki

Hankkeen rahoitus: Raha-automaattiyhdistys RAY, Mannerheimin Lastensuojeluliitto,
Varsinais-Suomen piiri ry, MLL Isä-hanke 2010–2013 tutkimusosuus

Turun Lapsi- ja nuorisotutkimuskeskuksen julkaisu 4/2012, Turun yliopisto

ISBN: 978-951-29-5061-4

ISSN: 1798-2979

Turku 2012

Sisällysluettelo

ALKUSANAT	3
1. JOHDANTO.....	5
1.1 Isälähtöisen toiminnan aika.....	6
2. TAVOITTEET	11
3. SELVITYKSEN TOTEUTUS	12
4. TULOKSET	14
4.1 Taustatietoja vauvaperheiden isistä.....	14
4.2 Taustoiltaan erilaiset isät ja vertaistuki	17
4.3 Isien ensisijaiset tuen lähteet.....	24
5. POHDINTA	28
6. YHTEENVETO	35
6.1 Ehdotukset jatkotoimenpiteiksi	36
LÄHTEITÄ	39

ALKUSANAT

Isyyteen ja isän rooliin liitetään monenlaisia tehtäviä tai stereotypioita, jotka osaltaan määrittävät isänä olemista. Lisäksi ajanhengessä tapahtuvat muutokset, jotka koskettavat eri elämänalueita luovat myös uudenlaista sisältöä ja lähtökohtia vanhemmuuteen. Julkisissa palveluissa äidit ovat tärkeässä roolissa, ja palvelut on usein suunniteltu ja sanoitettu heidän tarpeidensa mukaan. Isät ovat monissa palveluissa näkymättömiä ja äänettämiä sivustaseuraajia. On kuitenkin tiedostettu, että isien mukanaolo lapsiperheille suunnatuissa palveluissa on tärkeää. Näyttää siltä, että nykyisät ovat aktiivisesti ottamassa perheessä oman roolinsa tasapuolisesti äidin rinnalla. On tiedossa, että isyys vauvaperheessä herättää monessa isässä keskustelun tarvetta isyyttä koskevista kysymyksistä. Useissa tutkimuksissa perheen ja vanhempien omalta sosiaaliselta verkostolta saadun tuen on havaittu edistävän suuresti vanhemmuuskompetenssia; vanhempien myönteistä käsitystä itsestään kasvattajana ja vanhempana. Useimmiten on kuitenkin tarkasteltu vain sosiaalista verkostoa ja sen merkitystä vanhemmille koko perheen tai äitien näkökulmasta, mutta isien tukiverkostoista ja tukikokemuksista tietoa on vähemmän.

Perheiltä ja isiltä itseltään saatava tieto on arvokasta sillä, vain näin voidaan luoda uusia avauksia ja saada ideoita isien kanssa kentällä tehtävään työhön. Tutkimustieto osana isälähtöisten toiminnan muotojen ja palveluiden kehittelyä on tärkeä osa eri tahojen kentälle jalkautuvaa työtä. Toimintakulttuuri ja työskentelytavat, joissa toteutuvat tutkimuksen ja käytännön kehittämistyön tiivis vuoropuhelu ovat tärkeitä. Kehittämistyölle ja tutkimukselle on haettava tietoisesti erilaisia toiminnan muotoja. Parhaimmillaan tästä pääsevät hyötymään useat eri osapuolet, niin hankkeiden kuin tutkimuksen parissa työtä tekevät. Tieto voi toimia kehittämistyön yhtenä välineenä ja ohjata palveluita sellaiseen suuntaan, joka perustuu isien todellisiin tarpeisiin ja näkemyksiin. Vastaavasti kentältä nousevista huomioista voi syntyä uusia tutkimusaiheita.

Käsillä oleva selvitys vauvaperheikäisten isien vertaistoiminnasta on osa yhteistyötä, jota Turun lapsi- ja nuorisotutkimuskeskus toteuttaa Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piirin kanssa. Yhteistyö liittyy käynnissä olevan valtakunnallisen Isä-hankkeeseen (2010–2013), jota Raha-automaattiyhdistys rahoittaa.

Selvitys perustuu laajaan Hyvän kasvun avaimet -seurantatutkimukseen lasten ja nuorten hyvinvoinnista. Tutkimukseen on lähtenyt mukaan noin 1800 perhettä Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin alueelta vuosina 2007 - 2010. Tutkimushanke tuottaa tietoa siitä, miten lapsen hyvää kasvua, terveyttä ja koko perheen hyvinvointia voidaan tukea. Erityisen arvokasta on se, että tietoa kerätään myös isiltä.

Tarkoituksena on tarjota ajankohtaista tietoa vauvaperheiden tukiverkostoista ja vertaistuesta sekä siitä millaisia tukimahdollisuuksia vauvaperheiden isillä on käytössään. Tavoitteena on tuottaa arjen läheistä tietoa ammattilaisten käyttöön.

Turussa kesäkuussa 2012

Hanna Lagström

Tutkimusjohtaja

Turun yliopisto

Raija Haataja-Nurminen

Toiminnanjohtaja

MLL, Varsinais-Suomen piiri

1. JOHDANTO

Läheisillä ihmissuhteilla on tärkeä tehtävä hyvinvoinnillemme heti syntymästämme lähtien niin lapsille, äideille kuin isille. Yhdessä oleminen ja tekeminen luovat voimavaroja ja vaikuttavat perheenjäsenten hyvinvointiin. Vauvat ovat pitkälti riippuvaisia vanhemmistaan, mutta tämä ei tee vuorovaikutuksesta yksipuolista. (Lamb & Lewis 2010, 95–131.) Esimerkiksi isien kohdalla läsnäolon ja hoivan kautta opitaan tunnistamaan vauvojen tarpeita ja kehitytään isän roolissa.

Perheiden sisäisten suhteiden lisäksi isien omassa lähipiirissä ja sosiaalisessa verkostossa olevilla suhteilla voi olla tärkeä merkitys isille. Sosiaalisten suhteiden laatu ja myönteisenä koettujen suhteiden määrän on havaittu vaikuttavan positiivisesti paitsi isyyteen myös lapseen ja lapsen kehitykseen. (Lamb 2010; Parke 2002, 27–28)

Sen sijaan vaikeudet sosiaalisissa suhteissa ja myönteisiksi koettujen läheisten ihmissuhteiden puute voivat aiheuttaa tilanteen, joka kuormittaa voimavaroja sekä vaikeuttavat isänä ja vanhempana toimimista. Lähtökohtaisesti isien tukiverkosto perustuu nykyisiin ihmissuhteisiin ja olemassa oleviin tuen lähteisiin, jotka koetaan tärkeäksi (vrt. Kuvio 1). Yhtä ainuttakaan mallia ja verkoston rakennetta ei ole, vaan isät ja verkoston jäsenet määrittelevät nämä itse keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Elämänkulun ja tilanteiden muuttuessa myös tukiverkostot voivat elää ja muuttua. Pienten lasten vanhemmilla sosiaaliset verkostot voivat muuttua tai painottua eri tavoin merkityksellisten tuen lähteiden vaihdellessa. Vauvavaiheessa monella perheellä sukulaisten merkitys korostuu. (vrt. Bost, Cox, Payne 2002, 520–528.)

Sosiaaliset verkostot ja roolit ovat muotoutuneet uusista lähtökohdista isien ja miesten näkökulmasta. Mark ja Glenn Stone (2001, 6–8) tuovat esille perheen ulko-puolisten verkostojen kasvavan osuuden, joka perustuu muutokseen työelämässä, työelämän kontakteihin tai esimerkiksi harrastusten kautta rakentuviin kontakteihin. Näissä eri verkostoissa toimitaan monessa roolissa, ja mielenkiintoinen kysymys on, miten nykyiset verkostot hyödynnetään isyyden näkökulmasta ja saavatko isyyden eri aiheet nousta esille osaksi eri verkostojen toimintaa. Huolimatta löydöksistä, jotka yleisesti osoittavat sosiaalisten verkostojen ja sosiaalisen tuen tarpeellisuuden, on olemassa myös tutkimuksellisia aukkoja. Kaiken kaikkiaan juuri isien sosiaalisista verkostoista ja niiden sisällöistä on verraten vähän tutkimustietoa.

1.1 Isälähtöisen toiminnan aika

Isille suunnatuissa palveluissa ja ylipäätään isälähtöisten palveluiden toteuttamisessa on vielä kosolti parannettavaa. Isien kohdalla tutkimusta ja toimia on kohdennettava sekä epävirallisiin että virallisiin verkostoihin. (vrt. Paajanen 2006, Viljamaa 2003, 113–116.) Esimerkiksi nykytilanteeseen pureutuvien kysymysten selvittäminen on tärkeää asiantuntijatuken ja tarjolla olevien palveluiden parantamiseksi:

- mitä vauvaperheiden isille suunnattavia palveluita on tarjolla?
- toimivatko vauvaperheiden isille tarkoitetut palvelut ja miksi?
- mitä isät itse ajattelevat tarjolla olevista palveluista?

Palveluiden rinnalle tarvitaan ajantasaista tietoa, joka on sidoksissa nykytilanteeseen myös isien näkökulmasta katsottuna. (vrt. THL 2010, 93.) Palveluihin ja tätä kautta isille suunnatun toiminnan vaikuttavuuteen sekä isien omiin näkemyksiin päästään paremmin käsiksi, kun isille suunnattuja palveluita ja ammattimaista asiantuntijatukea on kattavasti tarjolla. Tämä avaa myös jatkon kannalta uusia näkymiä isille suunnatun toiminnan kehittämiseksi ja toteuttamiseksi.

Viime vuosina isille järjestettäviin palveluihin ja isien tukemiseen on kiinnitetty yhä enemmän huomiota. Tämä on näkynyt muutoksina muun muassa isille osoitetuissa vapaisissa ja niiden järjestelyissä. Yhtäältä isille osoitettujen vapaiden määrää ja toisaalta niiden joustavaa käyttöä on pyritty lisäämään, jotta isille tarjoutuu mahdollisuudet olla osana vauvaperheiden arkea heti alusta lähtien. Lisäksi vauvaperheille suunnatuista palveluista uudistunut neuvola-asetus ohjaa neuvoloiden toimintaa huomioimaan entistä tiiviimmin kaikkia perheenjäseniä. Näiden laajempien uudistusten lisäksi erilaisten hankkeiden ja kehitystyön pohjalta luodaan uudenlaista isille suunnattavaa toimintaa. Pietilä-Hella (2010, 178–182.)

Aikaisemmin onkin havaittu isien kasvava kiinnostus isille suunnattuun toimintaan, jonka liittäminen mielekkääksi osaksi myös MLL:n toimintaa on tärkeä tehtävä. Toimintaan osallistuminen voi muokata kokemuksia positiiviseen suuntaan, jolloin isien kiinnostus kasvaa toimintaan osallistumisen aikana. (Säkjärvi 2008, 40–45.) Tämän vuoksi Isä-hankeessa luodaan erityisesti isille suunnattuja toiminnan muotoja tavoitteiden mukaisilla painopistealueilla. Uusien isille suunnattujen toiminnanmuotojen myötä avataan isille kokonaan uudenlaiset mahdollisuudet osallistua MLL:n toimintaan.

Isä-hankkeen päätavoitteena on luoda isä-ohjelma, jonka avulla isät lapsen odotusajasta lähtien murrosikäisen nuoren isäksi asti saavat vertaistukea isänä olemiseen, malleja ja vahvistusta lapsen ja isän väliseen vuorovaikutukseen ja eväitä tasavertaiseen perhe-elämään. Ohjelmaa toteutetaan MLL:n paikallisyhdistyksissä, neuvoloissa ja varuskunnissa.

Yksi Isä-hankkeen kehittämisalueista on luoda käytänteitä, joissa isät saavat MLL:n paikallisyhdistyksistä vertaistukea isyyteensä toisilta samassa tilanteessa olevilta isiltä. Vertaistukea koskevat käytänteet ja toiminta tulevat kattamaan eri vaiheita isyyden elinkaarelta aina odotusajalta murrosikäisten lasten isille tarjottavaan toimintaan. Toisten isien kohtaaminen ja kokemusten jakaminen isyydestä, vanhemmuudesta tai esimerkiksi lapsen hoidosta ja kasvatuksesta voivat olla avuksi monelle isälle heidän omassa arjessaan.

Isä-hankkeen kehittämisalueita ovat:

- isä-lapsitoiminta lasten isille
- Vertaisryhmät murrosikäisten lasten isille
- Isät synnytys- ja perhevalmennuksessa
- Isien kohtaaminen sosiaali- ja terveydenhuollossa -koulutusohjelma
- Varusmiesten koulutusohjelma isyydestä ja parisuhteesta

Lisäksi tavoitteena on synnyttää yhteiskunnallista keskustelua isien asioista ja tuottaa MLL:n toimintaan monipuolista isille suunnattua tukimateriaalia. MLL:n paikallisyhdistysten toimintaan syntyy varmasti hankkeen aikana isiä ja isien ja lasten välistä vuorovaikutusta tukevaa toimintaa.

MLL:n kohderyhmät ja hyödynsaajat:

a) Ensisijaisena kohderyhmänä ovat isät, mutta vaikutukset ulottuvat aina myös lapsiin ja koko perheeseen.

- Odottavan ja vauvaperheen isät, lapset ja perheet
- Leikki-ikäisen lapsen isät, lapset ja perheet
- Kouluun menevän lapsen isät, lapset ja perheet
- Murrosikäisen nuoren isät, nuoret ja perheet
- Erityistilanteissa olevat isät

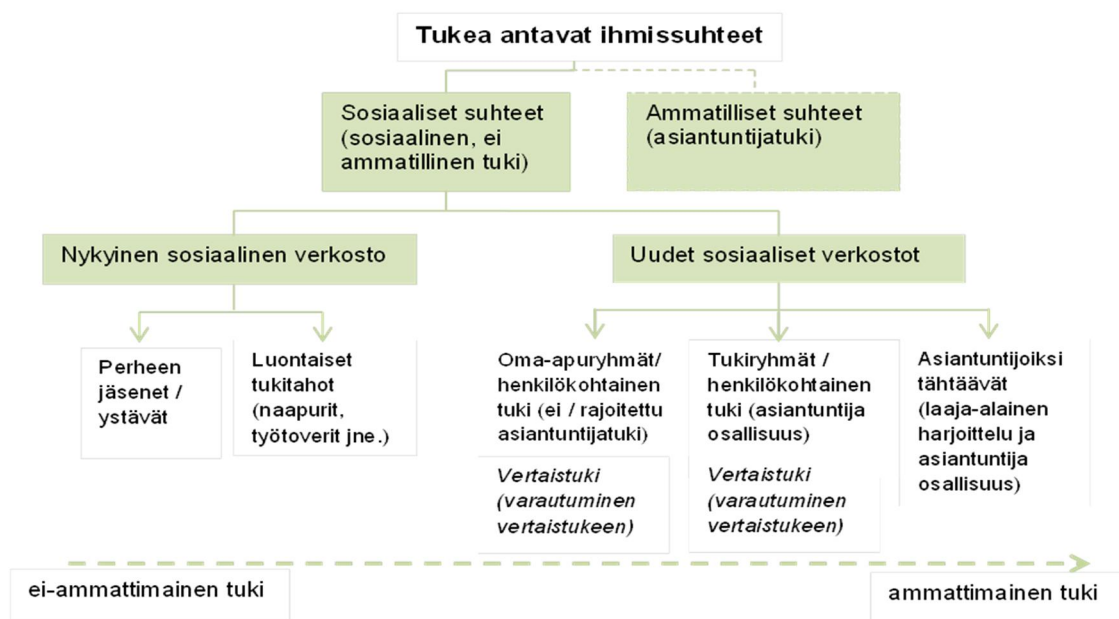
b) MLL:n paikallisyhdistykset, jotka lähtevät toteuttamaan isille suunnattuja työmuotoja ja motivoivat isiä mukaan toimijoiksi.

c) Neuvolat ja päivähoito, jotka kehittävät palvelujaan isien näkökulmasta.

d) Varusmiehet, joiden koulutusohjelmaan lisätään parisuhteeseen ja isyyteen liittyvä osa.

Hankealueena ovat Hämeen, Kainuun, Kymen, Pohjois-Karjalan ja Varsinais-Suomen maakunnat. Kultakin alueelta kehittämistyössä ovat mukana Kainuun maakuntaryhmä ja kolme varuskuntaa sekä ne MLL:n paikallisyhdistykset, kenen kanssa on tehty yhteistyösopimus. Hankkeen levittämistyön osalta mukaan tulevat kaikki halukkaat yhdistykset ja kunnat.

Tämä selvitys keskittyy odottavan ja vauvaperheen isien elämään sekä tähän sisältyvään vertaistoimintaa.

Kuvio 1. Sosiaalisten suhteiden luokittelua (mukaillen Dennis 2003, 322).

Isäksi tuleminen ja isyys luovat pohjan elämäkokemuksille ja vertaisuudelle, joita halutaan ehkä jakaa toisten isien kanssa. Nykyinen sosiaalinen verkosto toimii lähtökohtana keskinäiselle tukeutumiselle ja kokemuksille myös isyyden näkökulmasta. Toisaalta nämä sosiaalisessa verkostossa olevat luontaiset tukitahot eivät edusta ohjattua ja asiantuntijalähtöisiä vertaistuen lähteitä. Keskustelu on tällöin usein vapaamuotoisempaa ja vähemmän tavoitteellista. (vrt. Dennis 2003, 328.)

Tästä huolimatta näihin kokemuksiin voi sisältyä niitä asioita, joihin kaipaa toisten isien antamaa näkökulmaa ja kokemuksia oman isyytensä tueksi. Näin isyyden pohjalta on mahdollista kiinnittyä osaksi vertaistoimintaa ja muita erilaisia tuen muotoja. Vertaistuki on sosiaalista tukea, joka syntyy vuorovaikutuksessa samankaltaisissa tilanteissa olevien tai samoja asioita kokeneiden ihmisten välille. Samalla omista elämäkokemuksista nouseva tieto ja asiantuntijuus ovat niitä asioita, joita vertaiset voivat käyttää työkaluina toimiessaan toisten vertaisten kanssa. Nämä asiat mahdollistavat vertaistoiminnan vuorovaikutteisuuden, jolloin vertaisten on mahdollista toimia niin tuen antajina kuin tuen saajina. Vastaavasti vertaistoimintaan osallistuvien kannalta kannustavat motiivit voivat syntyä yhteisesti jaettujen kokemusten pohjalta. Vertaistukea voidaan saada kahdenkeskisissä kohtaamisissa yksilöinä tai ryhmätukena osana vertaisryhmien toimintaa. Dennis (2003, 325–326) erottelee vertaistuessa kolme yleistä muotoa, jotka ovat 1) tiedollinen, 2) arvioiva ja tunnustusta antava sekä 3) muu emotionaalinen tuki.

Kokonaiskuva perheille ja isille suunnatuista alueellisista palveluista voi antaa eväitä myös isien palveluiden ohjaamiseen. Toimijoiden keskinäinen tietämys auttaa lähtökohtaisesti ohjaamaan erityyppisten isille tarkoitettujen palveluiden pariin. Isien keskinäisen verkostoitumisen rinnalla eri alojen asiantuntijat ja toimijat voivat verkostoitua muodostaen isille suunnattuja palvelukokonaisuuksia. (Paavola 2004, 9–19.)

Tieto siitä, millaista toimintaa ja apua isille on tarjolla, auttaa myös yhteistyön käytännön toteutuksessa ja isille järjestettävään toimintaan ohjauksessa. Kokonaiskuva kuntien ja eri alueiden tarjonnasta auttaa hahmottamaan tulevaisuudessa tarvittavia ratkaisuja ja kehittämistoimia, joilla voidaan tukea isien ja koko perheiden arkea. Olennaista on, että tämä tieto isille suunnatusta toiminnasta kantautuu isille, jotka viimekädessä päättävät millainen toiminta koetaan mielekkäänä ja tärkeänä. Vertaistuen ja toisten isien kohtaamisen tarve ei sellaisenaan takaa osallistumista isille järjestettyihin toiminnan muotoihin, vaan toimintojen toteutus on myös tärkeässä asemassa. Tätä taustaa vasten alueellisia lähtökohtia ja isien tärkeinä pitämiä asioita ei tule sivuuttaa niin tutkimuksen kuin isille suunnatun toiminnan kehittämisenkään kannalta. (Pietilä-Hella 2010, 68–81.) Isät eivät ole yhtenäinen joukko, vaan isien keskuudesta voi erottua ryhmiä, jotka haluavat erilaista toimintaa, jolloin toivottuja toteutustapoja ja ratkaisumalleja pitäisi olla tarjolla useita.

Isyys elää ja rakentuu muutoksessa ja muuttuvina sisältöinä elämänkulun eri vaiheissa muokaten isyyttä ja isänä olemista. Isyyteen liittyy toiminta monessa roolissa, ja vuosikymmenten kuluessa roolit ovat moninaistuneet. Isät nähdään muun muassa leiväntuojina, opastajina, kasvattajina ja lapsen hoivaajina. (Lamb 2010;2000, 25–34.) Näin isyyttä koskevat ajankohtaiset kysymykset ja mahdolliset tuen tarpeet muuttuvat paitsi historian myös isyyden elämänkaaren eri vaiheissa. On erilaista olla pienen vauvan, leikki-ikäisen, koululaisen tai murrosikäisen isä. Lapsen kasvaessa ja elämäntilanteiden muuttuessa uudenlaiset kysymykset tulevat ajankohtaisiksi isänä olemisessa. (Huttunen 2001, 36–56.) Näin eri elämänkaaren vaiheisiin sisältyvät omat kysymykset ja asiat, jotka voivat askarruttaa isien mieltä ja joista halutaan jakaa kokemuksia toisten isien tai lähipiirin kanssa.

2. TAVOITTEET

Selvityksen tavoitteet linkittyvät Isä-hankkeen kehittämistehtäviin ja MLL:n keskeisiin ydinsisältöihin erityisesti vertaisuutta koskevien kysymysten osalta. Tämän selvityksen keskeiset tavoitteet ovat seuraavat:

- mitkä sosiaalisen tuen lähteet ovat tärkeitä vauvaperheiden isille?
- mistä asioista isät pitävät tärkeänä jakaa kokemuksia?
- selittävätkö isien erilaiset taustatekijät, kuten sosioekonominen asema, koulutus, ikä ja perherakenne isien näkemyksiä vertaistoiminnasta?

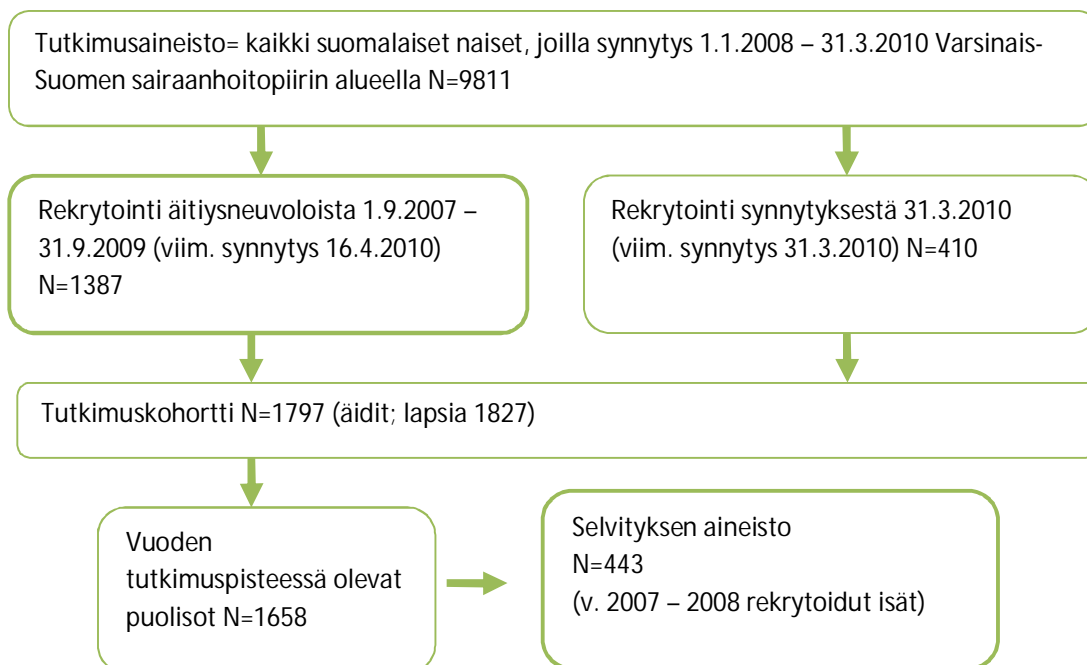
Kysymysten avulla tarkastellaan sitä keneen isät tukeutuvat ja keitä isät määrittävät kuu-luvan omaan sosiaaliseen tukiverkostoon. On tärkeää tehdä näkyväksi se, millaisiin lähteisiin isät ovat lähtökohtaisesti halukkaita tukeutumaan ja millaisiin toiminnanmuotoihin isät haluavat osallistua. Näiden perusteella avataan myös järjestökentän roolia isille suunnattujen toimintojen ja palveluiden tarjoajina.

Taulukko 1. Isä-hanke ja MLL:n ydinsisältö.

MLL:n ydin sisältö	Isä-hankkeen kehittämistehtävä
Perhekahvila	Isäkahvila isyyden eri vaiheisiin Isät isäkahviloiden vastuuhenkilöinä
Vertaisryhmät	Isien vertaisryhmät isyyden eri vaiheissa Isien vertaisryhmät isyyden erityistilanteissa Isät ja miehet vertaisryhmien ohjaajina
Kerhotoiminta	Isien ja lasten yhteiset toiminnalliset kerhot Isien ja lasten yhteiset retket Isien ohjaamat toiminnalliset kerhot lapsille
Vaikuttamistoiminta	Isäkeskustelun herättäminen Isien aktivointi Isätoiminnan vetovoimaisuus Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen työpaikoilla Perhepoliittinen lainsäädäntö ja keskustelu
Vapaaehtoistyön ohjaus -hanke Vahvuutta vanhemmuuteen, vuorovaikutukseen ja hoivaverkkoihin -hanke.	Isien vertaisryhmien ohjaajien koulutus ja ohjaus Isä-lapsikerhojen ohjaajakoulutus Toiminnallisten lasten kerhojen ohjaajakoulutus Malli miesten rekrytoimisesta vapaaehtoistyöhön Isä/miespankki (seudullisesti)

3. SELVITYKSEN TOTEUTUS

Tämän selvityksen aineisto on kerätty osana laajaa Hyvän kasvun avaimet - seurantatutkimusta, jossa useiden eri tieteenalojen lähestymistapoja ja osaamista yhdistävän seurantatutkimuksen tavoitteena on lapsen hyvän kasvun ja kehityksen laaja-alainen kartoittaminen. Hyvän kasvun avaimet -seurantatutkimuksen aineiston muodostavat Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin alueella rekrytointiaikana syntyneet suomen- ja ruotsinkieliset lapset perheineen. Perheiden rekrytointi tapahtui äitiysneuvoloissa 1.9.2007–31.8.2009 ja synnytyksen jälkeen 1.4.2008–31.3.2010 (kuvio 2). Hyvän kasvun avaimet -seurantatutkimus antaa myös mahdollisuuden tarkastella perheiden ja lapsen elämän kasvu ympäristöjä sekä palvelurakenteita, kuten neuvolaa, päivähoitoa ja koulua.

Kuvio 2. Hyvän kasvun avaimet -seurantatutkimukseen rekrytointi ja tämän selvityksen aineiston muodostuminen.

Tutkimuksessa on kerätty kyselylomakkein tietoja raskausajasta lähtien lapsen eri ikäpisteissä sekä äidiltä että isältä ja myöhemmin myös lapselta. Lapsen synnyttyä kerätään vuosittain tietoa sekä laadullisia että määrällisiä tutkimusmenetelmiä käyttäen. Perheet käyvät vuosittain myös tutkimusvastaanotolla. Seurantatutkimuksen

aikana perheiltä, isiltä kysytään muun muassa lomakekyselyiden avulla odotuksia ja kokemuksia neuvolapalveluista sekä isien tuen lähteitä koskevia kysymyksiä.

Seurantatutkimuksen aikana perheiltä kysytään erilaisia taustatietoja ja niiden muutoksia. Näitä muutoksia voi syntyä esimerkiksi taloudellisessa tilanteessa, työelämässä tai perherakenteessa, ja niiden vaikutukset voivat heijastua eri tavoin perhe-elämään.

Tässä selvityksessä hyödynnetään taustatietoja, joita on kysytty heti tutkimuksen alussa, sekä osaa taustatiedoista, joita on kysytty uudelleen kolmentoista kuukauden tutkimuslomakkeella. Näihin taustatietoihin kuuluvat muun muassa pääasiallinen toiminta ja perherakenne. Lisäksi tarkastellaan kolmentoista kuukauden lomakkeella kysytyjä asioita, joihin kuuluvat muun muassa sosiaalinen tukiverkko ja isien näkemykset vertaissuhteista. Isien keskinäistä vertaisuutta ja kokemusten jakamista sekä vertaistoimintaa koskevia kehittämistarpeita on kysytty väittämistä muodostuvien kysymysten avulla. Yksittäisiä kysymyksiä on otettu tarkasteluun myös neljän kuukauden ja kahdeksantoista kuukauden lomakkeista. Niissä on kysymyksiä, jotka pureutuvat isien neuvolakokemuksiin ja neuvolatoiminnan yhteydessä saatuihin kokemuksiin vertaistoiminnasta.

4. TULOKSET

4.1 Taustatietoja vauvaperheiden isistä

Tutkimukseen osallistuvat isät ovat taustoiltaan erilaisia. Vauvaperheiden isien taustatiedoista tässä selvityksessä tarkastellaan isien perherakennetta, ammattikoulutusta ja pääasiallista toimintaa (taulukko 2.) Lisäksi taustamuuttujista tarkastellaan tässä isien ikäryhmiä, taloudellista tilannetta sekä sosiaaliluokkaa koskevia muuttujia (taulukko 3.).

Taulukko 2. Vastanneiden isien taustatiedot perherakenteesta, ammattikoulutuksesta ja pääasiallisesta toiminnasta.

Taustamuuttujat	Vastaajat	Osuus vastaajista
Perherakenne (lapsi 13kk)	N	%
lapsia, ei puolisoa	3	1
puoliso ja vain omia lapsia	45	10
puoliso ja vain yhteisiä lapsia	352	80
puoliso ja sekä yhteisiä että ei-yhteisiä lapsia	41	9
Vastaajat	441	100
Puuttuvat tiedot	2	
Yhteensä	443	
Isän ammattikoulutus	N	%
ei ammattikoulutusta	38	9
ammattikurssi tai oppisopimus	24	6
kouluasteen tutkinto	87	20
opistoasteen tutkinto	87	20
ammattikorkeakoulututkinto	78	18
alempi korkeakoulututkinto	15	4
ylempi korkeakoulututkinto	81	19
lisensiaatin / tohtorin tutkinto	15	4
joku muu, mikä	2	1
Vastaajat	427	100
Puuttuvat tiedot	16	
Yhteensä	443	
Isän pääasiallinen toiminta	N	%
töissä kokopäiväisenä	375	85
töissä osa-aikaisena	11	3
vuorotteluvapaalla	1	0
työtön/lomautettu/työvoimakoulutuksessa	11	3
kotona esim. hoitovapaalla	6	1
opiskelemassa	27	6

sairauspäivärahalla tai eläkkeellä	2	1
jokin muu, mikä	6	1
Vastaajat	439	100
Puuttuvat tiedot	4	
Yhteensä	443	

Valtaosa isistä eli 80 prosenttia kuului perheisiin, jossa oli puoliso ja vain yhteisiä lapsia. Yhdeksällä prosentilla vastanneista isistä oli puoliso ja vain isän omia lapsia. Lähes vastaavalla osuudella eli 10 prosentilla isistä oli puoliso sekä yhteisiä ja ei-yhteisiä lapsia. Yksinomaan eri perhemuotojen ja muuttuneiden elämäntilanteiden johdosta voi herätä monia isyyttä koskevia kysymyksiä, joista isät haluavat lisää tietoja ja joista he haluavat keskustella esimerkiksi toisten isien tai muiden tärkeinä koettujen tahojen kanssa. Luokiteltaessa perheet ydinperheisiin ja uusperheisiin sekä yksineläviin isiin, jakautuivat isät perhetyypin mukaisesti seuraavasti: ydinperheen isiä. Ydinperheiksi tässä selvityksessä luokiteltiin vastaajista ne, joilla oli puoliso ja vain yhteisiä lapsia ja uusperheiksi puolestaan vastaajista ne, joilla oli myös, ei yhteisiä lapsia. Uusperheiden isiä oli tällä luokituksella 20 % vastanneista valtaosan kuuluessa ydinperheisiin.

Isien ammatillista koulutusta tiedusteltiin ensimmäisissä tutkimuspisteissä. Luokiteltaessa vauvaperheiden isien ammatillinen koulutus kahteen luokkaan oli ammattikorkeakoulututkinto tai tätä alempi koulutus kaikkiaan 74 prosentilla isistä. Vastaavasti vähintään alempi korkeakoulututkinto tai tätä ylempi koulutus oli kaikkiaan 27 prosentilla isistä.

Pääasiallista toimintaa tarkastellessa suurin osa tämän selvityksen isistä, 85 prosenttia, oli työelämässä ja teki kokopäivätyötä. Osa-aikatyötä teki kolme prosenttia isistä. Opiskelevia isiä oli 6 prosenttia ja hoitovapaalla vain 1 prosentti. Kun isien pääasiallinen toiminta luokiteltiin työelämässä oleviin ja työelämän ulkopuolisiin, kuului isistä 88 prosenttia työelämässä oleviin, ja vastaavasti 12 prosenttia isistä oli työelämän ulkopuolella.

Taulukko 3. Vastanneiden isien taustatiedot ikäryhmistä, yhteisistä tuloista sekä sosiaaliluokasta.

Taustamuuttujat	Vastaajat	Osuus vastaajista
Yhteistulot käteen	N	%
alle 1000 €	20	5
1000 – 2000 €	114	26
2000 – 3000 €	168	39
3000 – 4000 €	86	20
yli 4000 €	47	11
Vastaajat	435	100
Puuttuvat tiedot	8	
Yhteensä	443	
Isät ikäryhmittäin	N	%
30 tai alle	158	36
31 - 40	240	55
yli 40	37	9
Vastaajat	435	100
Puuttuvat tiedot	8	
Yhteensä	443	
Isän sosiaaliluokka (ISCO*)	N	%
johtaja	36	10
erikoisasiantuntija	108	31
asiantuntija	53	15
toimistotyöntekijä	15	4
palvelutyöntekijä	35	10
maanviljelijä	8	2
rakennustyöntekijä	69	20
prosessi+kuljetustt	26	7
muu työntekijä	2	1
Vastaajat	352	100
Puuttuvat tiedot	91	
Yhteensä	443	

*Kansainvälistä ISCO (International Standard Classification of Occupations) luokitusta käytetään muun muassa henkilön sosiaalisen aseman luokitteluksi.

Perheiden taloustilanteen kohdalla isistä 39 prosenttia ilmoitti perheen ansiotuloiksi 2000–3000 euroa (verojen jälkeen ennen juoksevia maksuja eli niin sanottu käteen jäävä osuus). Niukat ansiotulot eli alle 1000 euroa kuukaudessa ilmoitti vain 4 prosenttia vastanneista isistä. Luokiteltaessa vastanneiden tulot vähän, keskimääräisesti sekä hyvin ansaitseviin lukeutui isistä 31 prosenttia vähän ansaitseviin (2000 euroa tai tämän alle), 39 prosenttia kuului keskimääräisesti ansaitseviin (yli 2000–3000 euroa), ja hyvin ansaitsevien osuus (yli 3000 euroa) oli 31 prosenttia.

Tässä selvityksessä vastaajista 36 prosenttia kuului 30 vuotta tai tämän alle olevien isien ryhmään. Valtaosa isistä eli 55 prosenttia oli iältään 31–40-vuotiaita ja ikäryhmästä vanhimpaan, yli 40 vuotiaisiin, kuului 9 prosenttia isistä. Isien keskimääräisen ikä oli 32 vuotta. Aineiston nuorin isistä oli 20 vuotta ja vanhin puolestaan 56 vuotta.

Ne isät, jotka olivat työelämässä, voidaan luokitella ammatin perusteella eri sosiaaliluokkiin. Selvityksen isistä 10 prosenttia kuului johtajiin, ja erityisasiantuntijoihin lukeutui 31 prosenttia isistä. Asiantuntijoita puolestaan oli 15 prosenttia vauvaperheiden isistä. Aineiston isistä yli puolet kuului kolmeen ylimpään sosiaaliluokkaan (johtajiin, erikoisasiantuntijoihin, ja asiantuntijoihin) eli olivat sosiaaliluokan perusteella hyvässä asemassa. Tätä alemmista sosiaaliluokista muun muassa rakennustyöntekijöiksi luokiteltavien isien osuus oli 20 prosenttia. Luokiteltaessa isät sosiaaliluokan perusteella karkeasti kahteen luokkaan kuului isistä 56 prosenttia korkeaan (vähintään asiantuntijoihin) ja 44 prosenttia matalampaan (toimistotyöntekijöihin tai tätä alempiin) sosiaaliluokkaan.

4.2 Taustoiltaan erilaiset isät ja vertaistuki

Väittämäkohtaisessa tarkastelussa kaikkien isien vastauksissa tulee ilmi, että isät pitivät tärkeänä jakaa isyys- ja vanhemmuuskokemuksiaan erityisesti toisten isien kanssa (taulukko 4). Vastanneista 82 prosenttia piti tärkeänä kokemusten jakamista toisten isien kanssa. Lähes saman verran vastanneista 80 prosenttia ajatteli, että isyydessä on asioita, joista on helpompi jakaa kokemuksia juuri toisten isien kanssa. Vanhemmuuteen sisältyviä kokemuksia halusi toisten isien kanssa käydä läpi yli 74 prosenttia vastanneista. Isyyskokemusten lisäksi isät halusivat keskustella toisten isien kanssa lapsen hoitoon liittyvistä asioista (75 prosenttia). Parisuhteeseen liittyvät asiat eivät isien mielestä kuulu niin selvästi toisten isien kanssa käsiteltäviin asioihin, sillä vastanneista puolet (55 prosenttia) piti tärkeänä parisuhdekokemusten jakamista toisten isien kanssa.

Isien nykyisillä ystävillä on tärkeä rooli isyyttä koskevissa näkemysten ja kokemusten vaihdossa (74 prosenttia). Isyyteen pohjautuvaa vertaisuutta ja niitä isien ystäviä, jotka ovat myös tulleet isäksi, piti tärkeinä 39 prosenttia isistä. Uusia isäksi tulleita ystäviä kaipasi 22 prosenttia isistä. Kun kysymykseen tulivat vertaistoimintaa koskevien palveluiden merkitys ja saatavuus, kaikista isistä neuvoloiden järjestämää vertaistoimintaa piti tärkeänä reilusti yli puolet isistä (64 prosenttia). Muulle kuin neuvoloiden järjestämälle vertaistoiminnalle, johon lukeutuu myös järjestöjen

palvelutarjonta, on tarvetta, sillä lähes puolet (49 prosenttia) piti tätä tärkeänä. Isille järjestettävän vertais-toiminnan saatavuus jakoi myös isien näkemyksiä sillä 46 prosenttia isistä oli sitä mieltä, että vertaistoimintaa on helposti saatavilla. Isyyttä tukevaa vertaistoiminnan kehittämistä toivoi yli puolet isistä (54 prosenttia).

Taulukko 4. Isien (n=443) näkemykset kokemusten jakamisesta, vertaistoiminnasta (kaikki vastanneet, sosiaaliluokka, koulutus sekä pääasiallinen toiminta).

Väittämät	Saamaa mieltä olevien isien vastausprosentit						
	kaikki vastanneet %	korkea* sosiaaliluokka %	matala sosiaaliluokka %	korkea** koulutus %	matala koulutus %	työelämässä** %	työelämän ulkopuolella %
On tärkeää jakaa kokemuksia isyydestä toisen isien kanssa	82	82	81	81	83	83	79
Isyydessä on asioita, joista on helpompi jakaa kokemuksia juuri toisten isien kanssa	80	79	79	79	82	80	81
On tärkeää jakaa kokemuksia ja ajatuksia lapsen hoidosta toisten isien kanssa	75	73	77	75	77	77	68
On tärkeää jakaa kokemuksia parisuhteesta toisten isien kanssa	55	56	49	52	59	55	57
On tärkeää jakaa kokemuksia vanhemmuudesta toisten isien kanssa	74	75	73	72	80	75	71
On tärkeää puhua ja vaihtaa ajatuksia isyydestä ystävien kanssa	74	75	73	73	78	76	68
Ystävästäni ne, jotka ovat tulleet isäksi, ovat nyt erityisen tärkeitä	39	40	36	36	44	39	38
Uusille ystäville, jotka ovat tulleet isäksi, olisi nyt tarvetta	22	24	21	21	25	21	26
Neuvoloiden järjestämä isyyttä tukevat vertaistoiminta on riittävää	64	68	59	64	64	66	50
On tärkeää, että on muuta isyyttä tukevaa vertaistoimintaa	49	45	52	47	53	48	57
Isyyttä tukevaa vertaistoimintaa on helposti saatavilla	46	45	47	45	44	47	40
Isyyttä tukevaa vertaistoimintaa olisi kehitettävä lisää	54	46	59	54	55	53	60

* korkeaan sosiaaliluokkaan kuuluviksi on tässä luokiteltu asiantuntijat tai tätä ylemmät luokat

** korkeaan koulutukseen kuuluviksi on tässä luokiteltu vähintään alemman korkeakoulututkinnon suorittaneet

*** työelämässä oleviin on tässä luokiteltu kokopäivätyössä tai osa-aikatyössä olevat

Taulukko 5. Isien (n=443) näkemykset kokemusten jakamisesta, vertaistoiminnasta iän ja perherakenteen mukaan.

Väittämät	Saamaa mieltä olevien isien vastausprosentit				
	ikä 30 tai alle %	ikä 31- 40 %	ikä yli 40 vuotta %	Ydinperhe %	Uusperhe %
On tärkeää jakaa kokemuksia isyydestä toisen isien kanssa	89	77	86	83	78
Isyydessä on asioita, joista on helpompi jakaa kokemuksia juuri toisten isien kanssa	86	77	74	81	79
On tärkeää jakaa kokemuksia ja ajatuksia lapsen hoidosta toisten isien kanssa	79	73	77	76	72
On tärkeää jakaa kokemuksia parisuhteesta toisten isien kanssa	53	55	60	55	52
On tärkeää jakaa kokemuksia vanhemmuudesta toisten isien kanssa	76	71	80	76	67
On tärkeää puhua ja vaihtaa ajatuksia isyydestä ystävien kanssa	77	73	74	75	71
Ystäväistäni ne, jotka ovat tulleet isäksi, ovat nyt erityisen tärkeitä	38	36	49	39	35
Uusille ystäville, jotka ovat tulleet isäksi, olisi nyt tarvetta	23	21	21	23	21
Neuvoloiden järjestämä isyyttä tukevat vertaistoiminta on riittävää	57	67	73	65	60
On tärkeää, että on muuta isyyttä tukevaa vertaistoimintaa	51	47	50	50	43
Isyyttä tukevaa vertaistoimintaa on helposti saatavilla	43	46	56	46	45
Isyyttä tukevaa vertaistoimintaa olisi kehitettävä lisää	57	52	56	56	49

Taustamuuttujien perusteella (taulukko 1 ja taulukko 2) isät erosivat toisistaan joiltakin osin eri väittämien kohdalla. Kokonaisuudessaan vauvaperheiden isien näkemykset erosivat erityisesti vertaistoiminnan riittävyttä, saatavuutta ja kehittämistä koskevista kysymyksissä. Muillakin osa-alueilla oli eroavuuksia. Kokemuksia isyydestä halusivat jakaa erityisesti ikäryhmien nuorimmat isät, 30 -vuotiaat tai alle. Heistä peräti 89 prosenttia piti tärkeänä kokemusten jakamista toisten isien kanssa. Vastaavasti ikäryhmän vanhimmista, yli 40 vuotiaista, isistä 86 prosenttia piti tärkeänä kokemusten jakamista. Vastaavalla tavalla vauvaperheiden isistä nuorimmat kokivat isyydessä olevan asioita, joista on helpompi jakaa kokemuksia juuri toisten isien kanssa (86 prosenttia). Muiden taustamuuttujien kohdalla ei suuria eroavuuksia ollut lukuun ottamatta isistä vanhimpien ryhmää, sillä heistä 74 prosenttia piti tärkeänä kokemusten jakamista toisten isien kanssa.

Lapsen hoitoa koskevat kysymykset ja kokemusten jakaminen toisten isien kanssa olivat lähes yhtä tärkeitä kaikille isille. Selvä enemmistö, yli 70 prosenttia isistä pitikin tätä tärkeänä riippumatta taustatekijöistä. Ainoastaan työelämässä (77 prosenttia) ja työelämän ulkopuolella olevat isät (68 prosenttia) erosivat toisistaan vastausprosentteissaan. Keskustelu ja kokemusten jakaminen parisuhteesta jakoi isien näkemyksiä siten, että hieman yli isistä piti tätä tärkeänä riippumatta tarkasteltavasta taustamuuttujasta. Parisuhdetta koskevien kysymysten jakaminen ei kuitenkaan noussut isien näkemyksissä niin tärkeäksi kuin kokemusten jakaminen isyydestä ja esimerkiksi lapsen hoidosta.

Sen sijaan vanhemmuutta koskevat asiat ja niiden jakaminen toisten isien kanssa olivat isien näkemyksissä tärkeällä sijalla. Lähes kaikkien taustamuuttujien perusteella yli 70 prosenttia isistä pitikin tärkeänä vanhemmuutta koskevien asioiden jakamista toisten isien kanssa. Eroavuuksia isien näkemyksissä syntyi lähinnä eri ikäryhmiä edustavien isien näkemyksissä. Isien ikäryhmän nuorimmista, 30-vuotiaat tai alle, 76 prosenttia ja vastaavasti ikäryhmän vanhimmista, yli 40-vuotiaista, isistä 80 prosenttia piti tärkeänä vanhemmuuteen liittyvien kokemusten jakamista. Lisäksi eri perhemuodoissa toimivien isien näkemykset erosivat toisistaan vanhemmuutta koskevien kokemusten jakamisessa. Ydinperheen isistä tätä piti tärkeänä 76 prosenttia ja uusperheen isistä 67 prosenttia.

Ystävien kanssa ajatusten ja kokemusten vaihtoa isyydestä piti tärkeänä suurin osa vastanneista isistä. Eri taustamuuttujien kannalta katsottuna isien näkemyksissä ei ollut suuria eroavuuksia vastausprosentteissa. Työelämässä olevista isistä 76 prosenttia piti tärkeänä ystävien kanssa tapahtuvaa keskustelua ja ajatusten vaihtoa, kun taas työelämän ulkopuolella olevista isistä 68 prosenttia oli tätä mieltä. Huomattavasti pienempi merkitys vauvaperheiden isille nykyisessä tukiverkossa oli niiden ystävien merkitys, jotka olivat myös isiä tai tulleet isäksi. Eri taustatekijät eivät juuri vaikuttaneet isien näkemyksiin, mutta ikäryhmistä vanhimmista isistä 49 prosenttia piti omassa tukiverkostossa olevia isiä erityisen tärkeänä. Kun kysymykseen tuli kokonaan uusien ystävien tarve, olivat vauvaperheiden isät näkemyksissään samoilla linjoilla eri taustatekijöistä riippumatta. Vastausprosentit eivät tässä eronneet, noin neljäsosa vauvaperheiden isistä näki uudet isäksi tulleet ystävät tarpeellisena.

Viralliseen tukeen ja isille suunnattuun palvelutarjontaan keskittyvät kysymykset jakoivat isien näkemyksiä eniten taustamuuttujien pohjalta tarkasteltuna (taulukko 1 ja taulukko 2). Vauvaperheiden isät arvioivat oman sosiaalisen lähiverkoston lisäksi vertaistoimintaa tarjoavien palveluntuottajien riittävyyttä ja tärkeyttä. Vauvaperheiden isistä puolet tai selvästi yli puolet piti neuvoloiden järjestämää vertaistoimintaa riittävänä. Korkeaan sosiaaliluokkaan lukeutuvista isistä 68 prosenttia piti neuvoloiden järjestämää vertaistoimintaa riittävänä. Vastaavasti matalampaan sosiaaliluokkaan kuuluvista isistä 59 prosenttia piti neuvoloiden järjestämää vertaistoimintaa riittävänä. Tässä yhteydessä myös työelämässä ja työelämän ulkopuolella olevien isien näkemykset erosivat. Työelämässä olevista isistä 66 prosenttia piti neuvoloiden järjestämään vertaistoimintaa riittävänä, työelämän ulkopuolella olevista isistä 50 prosenttia.

Ikäryhmistä vanhin, yli 40-vuotiaista vauvaperheiden isistä 73 prosenttia piti neuvoloiden järjestämää vertaistoimintaa riittävänä. Verraten nuoret isät, 30 vuotta tai alle, jakautuivat vastauksissaan eniten. Heistä 57 prosenttia piti neuvoloiden järjestämää vertaistoimintaa riittävänä.

Muun vertaistoiminnan tarve jakoi isien näkemyksiä vaihdellen 50 prosentin molemmin puolin riippuen eri taustatekijöistä. Työelämässä ja työelämän ulkopuolella olevat isät erosivat tässä yhteydessä vastausprosentteissaan eniten. Työelämässä olevista isistä 48 prosenttia piti isille järjestettävää muuta vertaistoimintaa tärkeänä, kun taas työelämän ulkopuolella olevista 57 prosenttia piti tätä tärkeänä. Vertaistoiminnan saatavuudessa vauvaperheiden isistä alle puolet koki vertaistoimintaa olevan helposti saatavilla. Poikkeuksena tässä olivat ikäryhmän

vanhimmat isät, yli 40-vuotiaat, joista 56 prosenttia koki vertaistoimintaa olevan helposti saatavilla. Kriittisimmin suhtautuivat nuoret isät, sillä heistä 43 prosenttia koki vertaistoimintaa olevan helposti saatavilla. Tämän lisäksi työelämän ulkopuolella olevat isät olivat verraten kriittisiä vastauksissaan, sillä heistä 40 prosenttia koki vertaistoimintaa olevan helposti saatavilla.

Vertaistoiminnan kehittämistä piti tärkeänä yli puolet isistä tarkasteltaessa isien vastauksia eri taustamuuttujien perusteella. Poikkeuksena tässä olivat korkean sosiaaliluokan isät, joista 46 prosenttia piti vertaistoiminnan kehittämistä tärkeänä, kun taas matalamman sosiaaliluokan isistä 59 prosenttia koki tämän tärkeäksi. Työelämän ulkopuolella oleville isille tämä oli myös tärkeää, sillä heistä 60 prosenttia piti vertaistoiminnan kehittämistä tärkeänä. Ydin- ja uusperheiden isien vastaukset erosivat hieman, sillä ydinperheiden isistä 56 prosenttia ja vastaavasti uusperheiden isistä 49 prosenttia halusi, että vertaistoimintaa kehitetään lisää.

Kehittämistarpeiden yhtenä taustavaikuttajana ovat myös isien kokemukset neuvoloista. Lapsen ollessa 4 kuukauden ikäinen isiltä kysyttiin kokemuksia neuvoloista ja annetun tuen määrästä. Isistä 17 prosenttia koki saaneensa vain vähän vertaistukea, pohdintaa ja ajatusten vaihtoa samassa elämäntilanteessa olevien kanssa neuvolatoiminnan yhteydessä. Isistä 22 prosenttia koki saaneensa hyvin vähän vertaistukea neuvoloiden yhteydessä.

Äitiysneuvolat voivat tehdä yhteistyötä alueen muiden toimijoiden kanssa organisoiden erilaisia palveluja. Isiltä kysyttiin myös kokemuksista vapaaehtoisjärjestöjen perheille suunnatusta ryhmätoiminnassa. Isistä 67 prosenttia koki, ettei ole saanut lainkaan tai vain hyvin vähän erityisryhmätoimintaa vanhemmille. Vain vähän vapaaehtoisjärjestöjen erityisryhmätoimintaa koskevia palveluita koki saaneensa 10 prosenttia isistä.

Lapsen ollessa 18 kuukauden ikäinen sekä äideiltä että isiltä kysyttiin myös neuvolakokemuksista, joihin sisältyy isille suunnattu henkilökohtainen tuki lastenneuvolavaiheessa. Vastanneista isistä 4 prosenttia piti neuvoloiden henkilökohtaista tukea erittäin hyvänä ja 33 prosenttia melko hyvänä. Valtaosa isistä (45 prosenttia) ei osannut sanoa tässä yhteydessä, onko tuki ollut hyvää tai huonoa. Lastenneuvolavaiheessa henkilökohtaiseen tukeen tyytymättömiä isiä löytyi myös, sillä melko huonona henkilökohtaista tukea piti 12 prosenttia ja erittäin huonona 5 prosenttia vastanneista.

4.3 Isien ensisijaiset tuen lähteet

Isät arvioivat, keneltä he ensisijaisesti saivat tukea erilaisissa lapsiperheen arkeen liittyvissä asioissa (lastenhoito- ja kuljetusapu, rahallinen tuki, kotitaloustöissä auttaminen, kriisitilanteet, lasten hoito- ja kasvatuskysymykset). Isiä pyydettiin vastauksissa merkitsemään vastausvaihtoehdoista vain ensisijainen tuen lähde. Vauvaperheikäisten isien vastauksissa omien vanhempien merkitys nousi esille ensisijaisena tuen lähteenä monissa arjen askareissa (taulukko 6).

Taulukko 6. Isien (n=443) nimeämät ensisijaiset tuen lähteet elämän eri tilanteissa lapsen ollessa 13 kuukauden ikäinen.

Isien ensisijainen tukitaho / vastaus %	lastenhoitoavussa	lapsen sairastuessa	kodin käytännön askareissa	tuen lähteet kuljetusavussa	lasten harrastuksiin viennissä	taloudellisessa tuessa	kriisitilanteessa	lapsen hoito- ja kasvatuskysymyksissä
Omat vanhemmat	51	42	18	22	16	42	45	33
Sukulaiset	22	20	8	10	9	5	17	10
Ystävät ja tuttavat	7	3	3	4	6	1	4	13
Entinen puoliso	0	0	0	0	1	0	0	0
Virallinen taho	1	1	2	0	0	6	0	4
Useita tuen lähteitä	5	5	2	2	1	2	11	11
Ei kukaan	7	7	16	13	13	7	4	3
Ei tuen tarvetta	7	7	52	49	55	37	14	22
Internet	0	0	0	0	0	0	3	5

Omat vanhemmat nousivat vauvaperheiden isien vastauksissa tärkeimmäksi tukitahoksi, kun oli tarvetta lastenhoitoavulle (51 prosenttia). Isistä 22 prosenttia ilmoitti sukulaiset ensisijaiseksi tuen lähteeksi tarvittaessa lastenhoitoapua. Suurimmalle osalle isistä arkipäivän lähin tuki löytyi vanhemmista, suvusta ja ystäväistä. Pieni osa vauvaperheiden isistä (5 prosenttia) korosti erikseen useita tuen lähteitä lapsen hoitoapua koskevissa kysymyksissä. Nämä useita tuen lähteitä korostavat vauvaperheiden isät luokiteltiin omaksi ryhmäkseen (taulukko 6.).

Omat vanhemmat (42 prosenttia) tai sukulaiset (20 prosenttia) auttoivat myös sairaan lapsen hoidossa. Isien omasta lähipiiristä saatavan tuen osuus kaikkien vastaajien kohdalla oli myös tärkeää, sillä suuri osa isistä sai apua omien vanhempien ja suvun lisäksi ystävä- ja tuttavapiiriltä. Isistä valtaosalla on lähipiirissä jokin taho, jonka puoleen kääntyä. Merkillepantavaa on kuitenkin myös se, että isistä 7 prosenttia ilmoitti, että heillä ei ole ketään ensisijaista tuen lähdeä, kenen puoleen kääntyä sairaan lapsen hoitoa koskevissa asioissa. Lapsen sairastumiset vaikuttavat suoraan vanhempien arkeen, ja lapsen hoito on joka tapauksessa järjestettävä.

Yli puolet vauvaperheiden isistä ei kaivannut apua kodin siivoukseen tai asioiden hoitoon (52 prosenttia). Niille, jotka kokivat tarvitsevansa tukea, apuna olivat omat vanhemmat (18 prosenttia). Mielenkiintoista on se, että isistä (16 prosenttia) ilmoitti, että verkostossa ei ollut ketään, jonka puoleen kääntyä näissä arjen asioissa. Kokonaisuudessaan kodinhoitoon ja arjen askareiden tekemiseen voivat vaikuttaa perhekulttuuriset tekijät ja omaksutut mallit, jotka korostavat omatoimisuutta. Tällöin esimerkiksi kodin siivous halutaan lähtökohtaisesti hoitaa oman perheen kesken. Tässä yhteydessä perheen sisäiseen työnjakoon liittyvät kysymykset tulevat esille.

Vanhemmat tarvitsevat joskus kuljetusapua lapsen viemiseksi päivähoidon, kouluun tai harrastuksiin. Jos vanhemmat eivät itse voineet lasta kuljettaa, niin isien mielestä ensisijainen avunantaja näissäkin asioissa olivat isovanhemmat (22 prosenttia). Lähes puolet vastanneista (49 prosenttia) kuitenkin ilmoitti, että ei tarvitse tukea näissä asioissa. Tämä voi selittyä sillä, että kyselyn aikaan lapsi oli vielä pieni, ja toinen vanhemmista oli kotona hoitamassa lasta. Lasten harrastuksiin viemisessä yli puolet isistä (55 prosenttia) ilmoitti, ettei tarvitse tukea. Etenkin ensimmäistä lasta kasvattavien perheiden lapset eivät usein ole vielä harrastustoiminnassa mukana. Sen sijaan ne perheet, joissa on vanhempia, harrastusiässä olevia lapsia, tarve on luonnollisesti ajankohtaisempi. Puolella perheistä oli vanhempia lapsia, jolloin lasten kuljetuskysymykset ovat ajankohtaisempia. Lasten harrastuksiin viemisessä kuljetusapua antavat isovanhemmat (16 prosenttia).

Isistä 37 prosenttia ilmoitti, ettei taloudellista tukea tarvittu. Mikäli taloudellista apua tarvittiin, 42 prosenttia isistä kääntyi omien vanhempiensa puoleen. Taloudellisen avun tarpeessa turvautuminen virallisten tukitahojen palvelutarjontaan oli yleisintä (6 prosenttia). Tätä voi selittää esimerkiksi se, että perheille kohdistettuja palveluita, joissa tarjotaan erilaisia ratkaisuja taloudellisiin tilanteisiin, on runsaasti tarjolla. Tuen lähteenä viralliset tahot saattavat olla luontevin paikka tukeutua, kun kysymys on

taloutta koskevista asioista. Toisaalta pieni joukko vauvaperheiden isistä (7 prosenttia) koki, ettei taloudellisissa asioissa ollut tarjolla ketään tuen lähteitä.

Perhettä kohdanneessa vaikeassa tilanteessa, joihin voi lukeutua esimerkiksi perheenjäsenen vakava sairastuminen, korostui jälleen omien vanhempien ja lähituen merkitys ensisijaisena tuen lähteenä. Isistä 46 prosenttia ilmoitti, että ensisijaisena tuen lähteenä ovat omat vanhemmat. Isistä 17 prosenttia arvioi ensisijaiseksi tuen lähteeksi sukulaiset. Isistä 11 prosenttia korosti kriisitilanteissa useiden tuen lähteiden merkitystä. Kriisitilanteissa asioiden läpikäyminen ja tukeutuminen läheisiin on luonteva ratkaisu, jonka tutkimuksen isät tuovat esille.

Huomionarvoista on se, että noin 15 prosenttia isistä koki, ettei tarvitse tukea edes silloin, kun perhettä on kohdannut vaikea tilanne. Tässä on huomioitava se, että vastaajat määrittelivät kyselyssä vaikean elämäntilanteen itse. Kysymys on opituista asioista ja tavoista toimia kriisitilanteissa. Lisäksi kriisitilanne saattaa muuttaa käyttäytymistä, ja sitä on vaikea etukäteen arvioida. Tätä taustaa vasten olisi mielenkiintoista tietää kriiseistä, joita isät ovat kohdanneet ja kuinka he ovat päässeet niistä eteenpäin.

Neuvoja lasten kasvatukseen liittyvissä asioissa saatiin omilta vanhemmilta ja isistä 33 prosenttia ilmoitti heidät ensisijaiseksi tuen lähteekseen. Tässä kuten perhettä kohdanneessa vaikeassa tilanteessa 10 prosenttia isistä ilmoitti tukeutuvansa useisiin tuen lähteisiin.

Kokonaisuudessaan erilaisissa vanhemmuuteen liittyvissä kysymyksissä isistä 14 prosenttia turvautui joissakin asioissa viralliseen tahoon. Viralliseen tahon turvautuvien isien joukko on tärkeä tunnistaa etenkin silloin, jos näiden isien sosiaalinen verkosto osoittautuu muutoinkin vähäiseksi. Viralliseen tahoon tukeutuvat isät ovat tämän selvityksen kohdalla yksittäistapauksia, joten taustatekijöiden perusteella ei synny eroavuuksia siten, että tietyt taustatekijät painottuisivat erityisesti isien vastauksissa.

Elämäntilanteet, joissa lähipiiri on vuosien varrella pienentynyt ja arkisissa asioissa ei löydy kanssaihmisia jakamaan arjen tilanteita voivat synnyttää vertaistuen tarpeen, vaikkei vertaistukea lähtökohtaisesti omasta sosiaalisesta verkostosta löytyisikään. Laajemmin tarkasteltuna vauvaperheiden isien keskeinen tukiverkosto muodostuu lähiympäristön epävirallisesta tukiverkostosta, vanhemmista, suvusta ja ystävistä. Kaikille isille erilaisten palvelujärjestelmien ja ammattilaisten apu näyttää toimivan ensisijaisena tukena vain vähäisessä määrin. Joidenkin tuen lähteiden verraten pieniä

vastausprosentteja selittää tuen lähteiden ensisijaisuus sekä osin myös tuen lähteiden sisältö. Tästä huolimatta, osa isistä korosti vastauksissaan sitä, että heillä on useita tuen lähteitä käytettävissä. Nämä vastaukset luokiteltiin yhteen ja ovat omana sarakkeena taulukossa.

5. POHDINTA

Vauvaperheiden isillä kokemusten jakaminen, vertaisuus ja tukiverkostojen merkitys muodostuvat monien tekijöiden summasta. Isien erilaiset taustat luovat toinen toisistaan vaihtelevia lähtökohtia ja tarpeita esimerkiksi sille, mikä on juuri nyt tärkeää ja mihin asioihin isänä koetaan tarvitsevan tukea. Laajemmin tarkasteltuna sosiaalisen tuen sisällöt ja tukiprosessi rakentuvat vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa, jolloin halukkuus sosiaaliseen kanssakäymiseen on tärkeä edellytys, jotta tukiprosessi voi ylipäättään käynnistyä. Vuorovaikutukseen ja tukiprosessiin liittyvät motiivit voivat kytkeytyä omiin kokemuksiin, havaittuihin ongelmiin, mutta myös ajankohtaisiin uusiin asioihin, joita halutaan käsitellä vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa.

Isien sitoutumisella isän rooliin on tärkeä merkitys kaikkien perheenjäsenten kannalta. Isän rooli ja osallistuminen perheen arjen toimiin kiinnittää isät niihin konteksteihin, joista myös useimmiten halutaan vaihtaa ajatuksia toisten isien kanssa. Kokemuspohja, joka syntyy isien arjessa, on tärkeä, ja yksi sen rikkauksista syntyy juuri sitoutumisen ja osallisuuden kautta. Toisin sanoen isyyteen ja lapsen elämään liittyvien kysymysten herääminen on vaikeampaa, jos ei ole isänä läsnä lapsen ja perheen elämässä. Isyyteen kytkeytyvä ymmärrys ja oppiminen rakentuvat niistä konteksteista, joissa kukin isä on elänyt.

Isien halukkuus tukeutua toisiin ja vaihtaa ajatuksia toisten kanssa on sidoksissa paitsi isiin itseensä myös isien tukiverkostoissa oleviin tuen lähteisiin. Toimivaa sosiaalista vuorovaikutusta sekä tähän perustuvaa tukiprosessia ei voi syntyä ilman molempien osapuolten aitoa halukkuutta. (vrt. oma lähiverkosto, ns. virallinen tuki) Isien kohtaaminen ja tukeminen edellyttävät kokonaiskuvan tunnistamisen lisäksi myös isille suunnattuja räätälöityjä ratkaisuja. Siten voidaan tarjota eri tavoin ajatteleville ja toimiville isille heidän tarpeisiin vastaavia ratkaisuja. Tässä isiltä ja eri lähteistä saatavalla tiedolla on tärkeä tehtävä.

Eri perherakenteisiin ja muuttuneisiin elämäntilanteisiin liittyen sosiaalinen tuki ja vertaistoiminta osoittautuivat tärkeiksi isille. Esimerkiksi ydinperheiden, ensimmäistä lasta kasvattavien tai uusperheiden isiä vertaiset voivat auttaa sopeutumaan muuttuneeseen elämäntilanteeseen mutta myös suuntamaan ajatuksia tulevaisuuteen. Saatu tuki ja toisaalta myös muutosten ja kokemusten läpikäyminen voivat lisätä isien ymmärrystä ja muuttaa suhtautumista erilaisiin elämäntilanteisiin, jolloin kyky selviytyä erilaisista elämänmuutoksista kehittyy.

Isäksi tuleminen ensimmäistä kertaa keskimääräistä nuorempana tai vanhempana voivat vaikuttaa isien kokemaan tuen tarpeeseen. Molemmissa tapauksissa voi herätä omia erityiskysymyksiä koskien niin isyyttä kuin vanhemmuutta yleisesti. Nuorena isäksi tuleminen voi herättää omia kysymyksiä, jotka ovat sidoksissa juuri nuoreen ikään ja tärkeisiin elämänvalintoihin kuten koulutus ja työura. Eurooppalaisesta perhetutkimuksen¹ (2010) parissa on havaittu, että perheen perustaminen siirtyy myöhemmäksi verrattuna aikaisempien vuosien perheiden perustamiskään. Näin isyys on siirtymässä myöhempään ikävaiheeseen elämää.

Koulutuksen kautta voi syntyä isyyttä tukevia kehityskulkuja, jotka tulevat esille esimerkiksi erilaisina työelämän ja uramahdollisuuksina. Niiden luomalle pohjalle rakentuvat taloudelliset resurssit ja mahdollinen tuki perhe-elämälle. Koulutus on askel työelämän erilaisille urapoluille, mutta se kysyy aikaa. Koulutus asetetaan usein tietoisesti elämänvaiheeseen, joka on ennen perheen perustamista ja isäksi tuloa. Näin pitkät koulutusajat ja työelämään siirtyminen vaikuttavat perheiden perustamiseen ja isyyteen. Oma kysymys on myös se, miten vanhemmat kokevat perheenperustamisajankohdan. Onko ajankohta sopiva sekä isän että äidin mielestä, voi vaikuttaa siihen, miten vanhemmuuteen kasvetaan kiinni.

Perheen taloudelliset tulot luovat tärkeän perustan sille, kuinka perhe taloudellisesti pystyy vaikuttamaan perheenjäsentensä hyvinvointiin. Jatkuva taloudellinen epävarmuus ja köyhyys rasittavat helposti perheen jäseniä ja kaventavat monia arjen toiminta- ja osallistumismahdollisuuksia. Avun kohdentaminen näille perheille ja perheen jäsenille on ensiarvoisen tärkeää, jotta ongelmat eivät pääse kasautumaan eivätkä ongelmat periydy sukupolvelta toiselle. Taloudellisissa vaikeuksissa olevien perheiden tavoittaminen ja tukeminen voi olla haastavaa. Tavoittaminen tapahtuu usein silloin, kun ilmenneisiin ongelmiin on pakko reagoida.

Niukat taloudelliset tulot eivät suoraan anna kuvaa siitä, miten vanhemmuus ja isyys toteutuvat erituloisissa perheissä. Tamis-LeMonda ja McFadden (2010) tuovat esille isyyden taustalla olevia tekijöitä ja myyttejä, joita on kyseenalaistettu viimeaikaisissa tutkimuksissa. Esimerkiksi matala tulostaso ei avaa yksilöllisiä tekijöitä siitä, miten sitoutuneita isät ovat ja miten he osallistuvat lapsen kasvatukseen ja hoitoon eri

¹ Isyys on yksi tärkeä teema Eurooppalaisessa perhetutkimuksessa. Tutkimuksen keinoin löydetään myös lähitulevaisuuden tutkimuskohteita sekä perheiden tukemiseksi tarvittavia ratkaisumalleja, joissa isillä ja isyyden tukemisella on keskeinen tehtävä (ks. <http://www.familyplatform.eu/en/home>)

perheissä. Isien tukeminen ja kannustaminen niin isyyteen kuin vanhemmuuteen on ensiarvoisen tärkeää taloudellisten muutosten ja vaikeuksien keskellä. Muuttuva työllisyystilanne ja työttömyys johtavat helposti rajoituksiin ja perheen arjen uudelleen organisointiin.

Koulutus ja talouskysymykset vaikuttavat isien työllisyyteen, jonka pohjalta syntyvät perheen taloudelliset resurssit. Työssäkäymisen yhteensovittaminen perhe-elämän kanssa luo isille monenlaisia paineita. Paineita voi syntyä esimerkiksi siitä, jääkö perheelle ja lapselle riittävästi aikaa. Aikaisempien tutkimusten pohjalta muun muassa O'Brien ja Moss (2010) tuovat esille täyttä työpäivää tekevien vanhempien näkemyksiä: alle vuoden ikäisen lapsen isistä yli puolet koki viettävänsä liian vähän aikaa lapsen kanssa. On tärkeää saada tietoa erilaisilta perheiltä ja isiltä, jotta ymmärrys erilaisten taustojen ja tuen tarpeiden yhteydestä kasvaa. Työssäkäynnin myötä isien läsnäolo perheen parissa on rajoitetumpaa, jolloin lapsen hoitoon ja kasvatukseen sekä yhdessä vietettyyn aikaan liittyvät kysymykset voivat nousta esille. Halutaan esimerkiksi keskustella ja saada vinkkejä sille, miten toiset isät ja perheet ratkaisevat samantyyppisiä ongelmia.

Isiä askarruttavissa asioissa ystäviin tukeutumisella saattaa olla merkityksellinen rooli. Jo tietoisuus siitä, että ympärillä on ihmisiä, joihin tukeutua tuo luottamusta arjessa selviytymiseen. Uusien ystävien hankkiminen ei ole välttämättä helppo tehtävä, kun kaikki energia ja aika keskitetään usein juuri perheeseen ja lapseen sekä töiden parissa olevien tehtävien hoitamiseen. Tämä vastaa aiempia tutkimuksia, joissa on todettu perheen huomion keskittyvän keskinäisiin suhteisiin ja esimerkiksi sukulaisiin (vrt. Bost, Cox, Payne 2002). Lisäksi ystävyysuhteiden rakentaminen ja luottamuksen saavuttaminen vievät aikaa, ja uusien ystävyysuhteiden luominen voidaan monesti kokea hankalaksi hektisessä elämäntilanteessa. Isien vastausten perusteella nykyisten ystävien tuki on merkityksellinen isille, mutta ystävien ei välttämättä tarvitse olla isiä. Sen sijaan olemassa olevat ystävät voivat olla luonteva tukeutumisen kohde, ja heidän kanssaan on helppoa vaihtaa ajatuksia isyydestä. Tässä yhteydessä ystävyysuhteet voi olla ratkaisevampaa kuin se, että toinen osapuoli on isä. Olemassa olevien ystävyysuhteiden parista voi löytyä niitä henkilöitä, joiden kanssa isyydestä keskustelu tuntuu kaikista luontevimmalta.

Vertaistoiminnan nykytilanne, sen riittävyys ja saatavuus sekä kehittäminen herättävät monia kysymyksiä jatkoon kannalta. Isien vastausprosenttien perusteella näyttää siltä, että nuoret isät suhtautuvat kriittisesti nykytilanteeseen, mutta ovat myös avoimia uudelle vertaistoiminnalle. Vertaistoiminnan nykytilanne jakaa vauvaperheiden isien

mielipiteitä ristiriitaisella tavalla. Yhtäältä selvä enemmistö isistä pitää neuvoloiden kautta saatavaa vertaistoimintaa riittävänä, toisaalta lähes puolet isistä piti tärkeänä, että on muuta isyyttä tukevaa vertaistoimintaa. Alle puolet isistä piti vertaistoimintaa helposti saatavilla, minkä lisäksi yli puolet isistä toivoi, että isyyttä tukevaa vertaistoimintaa kehitettäisiin lisää. Siitä huolimatta, että tulosten perusteella neuvolat ovat merkityksellisiä isien vertaistoinnalle, näyttää olevan isia, jotka odottavat muutakin vertaistoimintaa.

Lisäksi herää kysymys, onko korkean sosiaaliluokan isillä useimmissa tapauksissa tukiverkosto, joka vastaa nykyisellään hyvin isyyttä ja vertaisuutta koskeviin tarpeisiin, jolloin he ovat tyytyväisiä vertaistoinnin nykytilaan. Näissä tapauksissa on tärkeää selvittää millaisia tukiverkostot ovat ja miten niitä käytetään. Isien käsitykset vertaistoinnasta ja sen erilaisista toteutustavoista kertovat yhtäältä siitä, mitä isien mukaan sisältyy vertaistoimintaan. Toisaalta erilaista vertaistoimintaa koskevat käsitykset voivat edesauttaa tunnistamaan isien ryhmiä, jotka haluavat erilaisia asioita niin vertaistoinnalta kuin tuen toteutukselta. Tämä luonnollisesti vaikuttaa kehittämistoiminnan toteutukseen ja sisältöihin. Osalle isistä voi riittää pelkästään se, että kohtaa toisia isiä enemmän. Toiset isät taas saattavat tarvita ja etsiä erityistä tukea hankaliksi kokemiinsa asioihin, jolloin tukitoiminnan pitää selkeästi olla tavoitteellista ja ratkaisuhakuista.

Isille suunnatut foorumit ja kohtaamispaikat mahdollistavat isien tukemisen ja isyyttä tukevan tiedon liikkumisen olipa sitten kyseessä asiantuntijatieto tai isien kokemuksiin perustuva tieto. Vertaistukea ja toimintaa järjestävät monet eri tahot ja organisaatiot. Julkisessa palvelujärjestelmässä on isille suunnattua erilaista vertaistoimintaa, ja isäryhmiä järjestävät esimerkiksi neuvolat. Julkisen palvelujärjestelmän parissa etsitään uusia toimintamalleja, joiden avulla kyettäisiin entistä paremmin huomioimaan isien tuen tarpeet sekä täyttämään isien odotukset. Esimerkiksi erilaiset perhekeskusmallit, joissa koko perhe kohdataan ja huomioidaan niin lapset, äidit kuin isät, ovat olleet perustana uusille toiminnan muodoille, jotka samalla kokoavat erilaisia palveluita yhteen. Laajemmassa mittakaavassa uudistunut neuvola-asetus² ohjaa palveluita järjestävät tahot kohtaamaan kaikki perheen jäsenet isät mukaan lukien.

² Neuvola-asetus astui voimaan 1.7.2009 ja velvoittaa kunnat järjestämään muun muassa määräaikaisten terveystarkastukset 1.1.2011 lähtien. Tähän sisältyy lasta odottavalle perheelle vähintään yksi laaja terveystarkastus. Ks. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2009/20090380>

Aikaisemmat tutkimukset (muun muassa Viljamaa 2003) osoittavat, että isien kohtaamisessa on vielä parannettavaa ja isille on tarjottava tähän mahdollisuuksia, kuten Riitta Pietilä-Hellan (2010) tutkimuksesta käy ilmi. Yhtäältä isien tiedon tarpeeseen ei aina kyetä neuvoloissa vastaamaan. Toisaalta monilla isillä on halukkuutta osallistua heille suunnattuun toimintaan ja kohdata toisia isiä, kun se vain tehdään mahdolliseksi (Pietilä-Hella 2010). Neuvolat eivät ole ainoa palveluntarjoaja, joka tarjoaa isille suunnattua toimintaa. Järjestöjen, yhdistysten ja esimerkiksi urheiluseurojen isille ja lapsille järjestettävä toiminta voi olla mielekäs tapa kohdata toisia isiä etenkin lapsen kasvaessa tai useamman lapsen perheissä, jolloin yhteinen tekeminen lasten kanssa on tärkeä osa toimintaa. Isien ja lasten yhteisessä toiminnassa ydin ei välttämättä ole vertaistoiminnassa, mutta se ei poista isien mahdollisuuksia keskinäiseen ajatusten vaihtoon heitä askarruttavista asioista.

Järjestökentän vertaistukena tarjoamat erilaiset toiminnan muodot ovat yksi keskeinen osa isille suunnattavia palvelumuotoja. Järjestöillä on usein ensikäden kosketus moniin perheiden arjen haasteisiin, joihin voidaan tarttua perheenjäseniä kohdatessa. Järjestökentän toimintaan osallistuvat isät ovat tärkeässä roolissa myös toiminnan kehittämisessä. Kohtaamalla isiä järjestötoiminnan parissa, voidaan saada selville tekijöitä, jotka auttavat löytämään uusia isiä järjestöjen tarjoamien toimintojen pariin tai vahvistamaan niitä tekijöitä, jotka sitovat isät mukaan eri toimintojen pariin.

Suorat kysymykset tuen tarpeista ja tarvittavista ratkaisuista eivät välttämättä riitä osoittamaan sitä, kuinka isille suunnattuja palveluja ja toimintaa tulisi kehittää ja toteuttaa. Osalla isistä saattaa olla vaikeuksia antaa kehitysehdotuksia, koska heillä ei ole kokemusta tai selkeää mielipidettä siitä, millaista tukitoiminnan tulisi olla. Lisäksi erilaisiin toiminnanmuotoihin osallistuminen voi muokata isien käsityksiä ja lisätä ymmärrystä muutos- ja kehitystarpeista, jolloin osallistuminen isille suunnattuun toimintaan saa uusia motiiveja. Tämän vuoksi on tärkeää saada tietoa eri lähteistä ja toiminnoista, joissa isät ovat mukana, sillä näin saadaan kattavampi kuva uusista ja tarpeellisista toimista.

Osa vertaistoiminnasta ja tuesta voi organisoitua ilman laajempaa taustayhteisöä. Näissä tapauksissa kysymys saattaa olla erityisistä tuen tarpeista, jotka nousevat esille esimerkiksi tiettyjen kriisien ja elämäkokemusten myötä. Tällöin saatetaan miettiä, onko muita ihmisiä, jotka läpi käyvät tai ovat läpikäyneet samankaltaisia asioita. Joskus tilanne voi olla se, että järjestettyä toimintaa ei ole tarjolla, ja vastaavan kokeneet ihmiset ovat harvassa. Näissä tapauksissa voi syntyä halu koota yhteen samankokeneita ihmisiä ja järjestää keskinäistä vertaistoimintaa. Myöhemmin muut

toimijat voivat ottaa omakseen ruohonjuuritasolta lähteneen vertaistoiminnan ja erityisryhmien kohtaamisen. Tämä pätee myös isyyteen ja siihen sisältyviin erityiskysymyksiin ja erilaisiin tuen muotoihin. Isien erotilanteet muuttavat perheen rakennetta ja sosiaalista verkostoa sekä ihmissuhteita.

Näistä ruohonjuuritason ihmisten parista nousevista kokemuksista vertaistoiminta voi rakentua epävirallisesta toiminnan muodosta kohti asiantuntijalähtöistä ja ammattihenkilön ohjaamaa vertaistoimintaa. Vastaavasti mikään ei estä esimerkiksi ohjatuissa vertaisryhmissä saatujen kokemusten ja näkökulmien hyödyntämistä omissa sosiaalisissa verkostoissa ja läheisissä ihmissuhteissa. Tämä luo vertaistoiminnalle ja siitä saatavalle hyödyille monia erilaisia puolia, joka ei rajoitu yksinomaan tiettyyn aikaan, paikkaan tai toiminnan muotoon.

Internet tarjoaa foorumin muiden isien kohtaamiseen ja tukemiseen etenkin niille isille, jotka kokevat verkossa tapahtuvan kommunikoinnin luontevaksi. Verkossa vertaistuki voidaan toteuttaa pitkälti ajasta ja paikasta riippumatta, jolloin isät voivat etsiä heitä koskeviin kysymyksiin vastauksia silloin, kun se heille parhaiten sopii ja asia tuntuu ajankohtaiselta. Toisaalta internet mahdollistaa myös reaaliaikaisen, verkossa tapahtuvan kohtaamisen ja keskustelun myös isyyteen liittyvissä kysymyksissä. Näitä keskusteluja voidaan käydä erilaisilla foorumeilla, jotka voivat olla myös erityisesti isille ja perheille suunnattuja. Esimerkiksi Fletcher ja StGeorge (2011) tutkivat virtuaalisessa Chat-huoneessa tapahtuvia isien keskusteluja ja sosiaalista tukea sekä sitä, millaista tukea niihin sisältyi. Samankaltaisessa tilanteessa olevien isien kohtaaminen ja kokemusten jakaminen motivoi isiä osallistumaan myös virtuaaliyhteisöjen foorumeille. Lisäksi erilaiset sosiaalisen tuen muodot kytkeytyvät verkossa tapahtuvaan isien väliseen vuorovaikutukseen.

Nykyinen elämäntilanne ei välttämättä avaa niitä tuen lähteitä, jotka tuen tarpeiden ilmetessä ovat isien käytettävissä. Esimerkiksi ne vauvaperheiden isät, jotka ilmoittavat ettei tuen tarvetta ole, jättävät vastauksissaan kertomatta sen, keitä tuen lähteitä olisi tarvittaessa saatavilla eri arjen tilanteissa. Lisäksi isiä voidaan myös lähestyä heidän omasta lähipiiristään käsin, jolloin isät eivät itse ole aloitteentekijöitä. Vauvaperheiden isien osallistumista eri toimintoihin ja tuen lähteille voivat ohjata aikaisemmat kokemukset saadusta avusta. Esimerkiksi ensisijaisesti tiedollinen tuki tai emotionaalinen tuki voivat muodostua eri lähteistä, ja konkreettista apua voidaan saada useistakin eri lähteistä. Olennaista on tunnistaa näitä eri tavalla ajattelevia ja kokevia isiä, jotta heidän toiveisiinsa voidaan vastata.

Erilaisin tavoin toimivilla isillä voi myös olla erilaisia kokemuksia tuen saatavuudesta. Esimerkiksi ne isät, joille vertaistoiminta on virallisten tahojen järjestämiä palveluita, tai isät, joiden vertaistoimintaan kuuluu oman sosiaalisen verkoston jäseniä antavat erilaisen kuvan vertaistoiminnasta ja sen toteutuksesta. Esitetyt asiat vaativat vielä lisätarkastelua, jotta voidaan muodostaa kuva eri tavoin toimivista isistä.

6. YHTEENVETO

Selvityksen fokus on ollut vauvaperheiden isien vastaukset koskien erityisesti vertaisuutta, vertaistoiminnan kehittämistä ja saatavuutta. Lisäksi on tarkasteltu vauvaperheiden isien ensisijaisia tuen lähteitä. Selvityksen tulosten pohjalta keskeiset havainnot ovat seuraavat:

- Vauvaperheiden isät haluavat kohdata toisia isiä.
- Isyyteen liittyy asioita, jotka motivoivat isiä keskinäiseen kohtaamiseen ja kokemusten jakamiseen.
- Isyyden lisäksi vauvaperheiden isät pitävät tärkeänä jakaa kokemuksia vanhemmuudesta ja lapsen hoitoon liittyvistä asioista toisten isien kanssa.
- Kyselyssä olleet väittämät eivät suoraan kerro, miksi kokemusten jakaminen toisten isien kanssa esimerkiksi isyydestä on tärkeää. Lähtökohta kokemusten jakamiselle voi kuitenkin olla isien halu löytää ratkaisuja isiä askarruttaviin asioihin. Näiden isiä keskinäiseen kohtaamiseen motivoivien tekijöiden tunnistaminen, on siksi tärkeää.
- Nykyiset ystäväverkostot ovat valtaosalle isistä tärkeitä, ja omien ystävien kanssa halutaan keskustella isyyteen liittyvistä kysymyksistä ja asioista.
- Isät eivät ole yhtenäinen joukko, vaan he kokevat vertaistoiminnan saatavuuden ja kehittämisen sekä kokemusten jakamisen tärkeyden eri tavoin.
- Omien vanhempien merkitys ensisijaisena tuen lähteenä on tärkeä monissa isien arjen asioissa.
- Valtaosa isistä kokee, että omassa lähiverkostossaan on joku läheinen, jonka puoleen kääntyä tarvittaessa. Tästä huolimatta löytyy myös niitä isiä, jotka joissakin asioissa tukeutuvat viralliseen tahoon tai kokevat, ettei ole ketään tuen lähdeksi. Näiden isien tunnistaminen on tärkeää.

6.1 Ehdotukset jatkotoimenpiteiksi

Vauvaperheiden isät ovat halukkaita keskustelemaan, ja heillä on selkeästi tarve kohdata toisia isiä. Tämä tulos rohkaisee jatkossa kehittämään isien keskinäistä kohtaamista tukevia toiminnan muotoja. Isien keskuudesta löytyy myös joukko isiä, jotka selkeästi odottavat muuta kuin yksinomaan neuvoloiden isille järjestämää vertaistoimintaa. Järjestökentän toiminnasta kiinnostuneet isät on tärkeää tavoittaa, jotta heille sopivaa toimintaa voidaan kehittää lisää.

Tutkimustyön ja isiä palvelevan kehittämistyön kannalta on tärkeää huomioida seuraavia asioita:

- Yhteistyö ja informaatiokulun varmistaminen neuvoloiden ja järjestöjen välillä on tärkeää, jotta isiä voidaan ohjata erilaisten toiminnoiden pariin. Tällöin ne isät, jotka eivät löydä neuvoloiden parista heille mielekkäitä toiminnanmuotoja, voivat hakeutua muiden kullakin alueella järjestettävien toiminnan pariin. Onkin tärkeää, että järjestökenttä ja neuvolat eroavat toinen toistensa palvelutarjonnasta.
- Isien mielipiteiden kuuleminen ja kartoitus, joka tulee MLL:n oman toiminnan parista, on tärkeää. Tällöin saadaan käsitys niin toimintaan osallistuvista isistä kuin siitä, miten he kokevat isille suunnatut toimintamuodot. Lisäksi voidaan vertailla eri tietolähteitä. Kysymykseen voivat tällöin tulla ne isät, jotka osallistuvat toimintaan ja ne isät, jotka jäävät toiminnan ulkopuolelle. Vertailu saattaa osoittaa niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat eri isien osallistumishalukkuuteen.
- Käytännönläheinen apu ja tuki ovat tärkeitä, ja ne voivat olla suureksi avuksi erityisesti niille isille ja perheille, joilla ei syystä tai toisesta ole mitään tuen lähteitä käytettävissä perheen arjessa. Näihin käytännönläheisiin avun ja tuenmuotoihin lukeutuvat esimerkiksi lastenhoitoapu, keskusteluapu sekä tieto isyyteen ja vanhemmuuteen liittyvistä asioista.
- Eri-ikäisten vauvaperheiden isien huomioiminen on tärkeää. Esimerkiksi vauvaperheiden isistä verraten nuoret isät saattavat olla potentiaalinen ryhmä, joilta tulee myös uusia kehittämis ehdotuksia. Heidän joukostaan löytyy paitsi niitä, jotka ovat halukkaita kehittämään vertaistoimintaa mutta myös niitä, jotka kritisoivat neuvoloiden vertaistoimintaa riittämättömäksi.
- Perheenperustamisvaiheeseen sisältyvät epävarmuutta ja tuen tarpeita herättävät kysymykset on tärkeää selvittää, jotta saadaan luotua tarvittavia tuen muotoja.

- Monet isistä korostivat omien vanhempien merkitystä ensisijaisena tuen lähteenä. Tätä taustaa vasten toimintamuodot, joilla voidaan vahvistaa isien nykyisiä sosiaalisia verkostoja, joihin monella lukeutuvat myös omat vanhemmat, saattavat olla toimiva ratkaisu.
- Isovanhempien huomioiminen omana kohderyhmänä kehittämistoimissa ja vauvaperheiden isien arjessa voi poikia uusia ideoita isien tukemiseksi.
- Isien arjesta nousevien keskusteluteemojen tunnistaminen lapsen eri ikävaiheissa on tärkeää. Vanhemmuuden alkutaipaleella esimerkiksi lapsen hoito- ja kasvatuskysymyksiä sisällyttäminen osaksi isien ryhmä- sekä isä-lapsitoimintaan on luonteva ratkaisu.
- Tämä selvitys ja mittaristo eivät kerro tarkemmin siitä vertaistoiminnan kehityksestä, jota monet isistä vastaustensa perusteella odottavat. Jatkossa tarvitaankin vastauksia siihen, millaisia kokemuksia vanhemmuudesta, parisuhteesta tai lapsen hoidosta isät haluavat jakaa. Tämä edellyttäisi vielä jatkotutkimuksia.
- Erilaisissa elämäntilanteissa olevien isien kohtaaminen ja kohtaamisen mahdollistaminen järjestökentän vertaistoiminnassa on myös tärkeää. Erilaiset elämäntilanteet, joissa kaivataan tukea voiva syntyä esimerkiksi eroprosessin tai työelämässä tapahtuvien muutosten johdosta.
- Perheiden sisäinen työnjako voi vaikuttaa isien tuen tarpeeseen. Kuinka arjen askareista sovitaan kotona perheen kesken? Mitä tämä tarkoittaa isyyden kannalta? Hyvän kasvun avaimet -seurantatutkimuksessa on mahdollista tarkastella myös perheen sisäiseen työnjakoon liittyviä kysymyksiä.
- Lapsen kasvaessa uudet kysymykset voivat nousta esille, joihin isänä halutaan vastauksia. Hyvän kasvun avaimet -seurantatutkimus mahdollistaa seurannan myös sosiaalisen tukiverkon ja vertaisten osalta, kun lapsi kasvaa.
- Tieto isien omista kokemuksista on tärkeää, jotta ymmärrettäisiin paremmin isien omiin tukiverkostoihinsa tukeutumista ja heidän vuorovaikutustaan niissä.
- Uusien isille suunnattujen palveluiden ja toiminnan kehittämiseksi on kehittävä myös palautekanavia, joissa isillä on mahdollisuus kertoa, minkälaista toimintaa ja tukea he kaipaavat

- Maantieteelliset eroavuudet ovat yksi konkreettinen asia, joka on myös huomioitava isien tukemisessa ja isille suunnatussa toiminnassa. Kaupunkien ja maaseudun tarjonta voi olla erilaista, jolloin painotetaan kullekin alueelle sopivia vertaistoiminnan muotoja.

LÄHTEITÄ

Aho, A-L. 2010. Isän suru lapsen kuoleman jälkeen: tuki-interventio ja sen arviointi. Tampere: Tampereen University press.

Bost, K. K., Cox, M. J., Burchinal, M. R. & Payne, C. 2002. Structural and supportive changes in couples' family and friendship networks across the transition to parenthood. *Journal of Marriage and the Family* 64, 517–531.

Finfgedt-Connett, D. 2005. Clarification of social support. *Journal of Nursing scholarship* 37:1., 4–9.

Halme, N., Perälä, M-L. & Laaksonen, C. 2010. Yhteisinterventioiden vaikuttavuus lapsiperhepalveluissa: järjestelmällinen katsaus. *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos* 2010.

Lamb. M., E. 2000. The History of Research on Father Involvement: An Overview. *Marriage & Family review*. Volume 29;2-3., 23–42.

Lamb. M., E. 2010. The role of the father in child development 5th edition. John Willey & Sons Inc. New Jersey

Lamb. M., E. & Lewis, C. 2010. The development and Significance of Father-Child Relationships in Two-parent Families. Teoksessa Lamb. M., E. 2010. The role of the father in child development 5th edition. John Willey & Sons Inc. New Jersey 2010, 94–153.

Dennis, C.L. 2003. Peer support within a health care context: a concept analysis. *International Journal of Nursing Studies* 40., 321–332.

Fletcher R. & StGeorge J. 2011. Heading into Fatherhood – Nervously: Support for Fathering Online Dads. *Qualitative Health Research* 21:8., 1101–1114.

O'Brien M. & Moss P. 2010. Fathers, work and Family Policies in Europe. Teoksessa Lamb M. E. (toim.) The role of the Father in child development 5th edition. John Willey & Sons. Inc. New Jersey 2010, 551–577.

Pietilä-Hella R. 2010. Tuntemattomista vertaistuttaviksi: esikoisäitien ja -isien perhevalmennusprosessi Espoon uudentyyppisessä perhevalmennuskokeilussa. Helsinki: Diakonia ammattikorkeakoulu, 2010. Juvenes print.

Paajanen., P. 2006. Päivisin leiväntuoja iltaisin hoiva-isä: Alle 3-vuotiaiden esikoislasten isien näkemyksiä ja kokemuksia isyydestä. Perhebarometri 2006. Väestöntutkimuslaitoksen katsauksia E 24/2006. Vammalan kirjapaino Oy.

Paavola, A. (toim.) 2004. Perhe keskiössä: ideoita yhteistyöhön perheiden parhaaksi; kokemuksia Ruotsin Leksandista ja useista Suomen kunnista. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Parke. R., D. 2002. Fathers and Families 2002. Teoksessa M. H. Bornstein (toim.) Handbook on parenting Vol: 3. Being and Becoming a parent. 2. painos. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 27–73.

Stone M. H. & Stone G. 2001. Fathering at Risk: Helping Nonresidential Fathers. Springer Publishing Company Location: New York, NY, USA.

Säkjärvi M. 2008. Mitä kuuluu isä? Mannerheimin Lastensuojeluliiton isäkyselyn tulokset. Sosiaalikehitys Oy.

Viljamaa, M-L. 2003. Neuvola tänään ja huomenna. Vanhemmuuden tukeminen, perhekeskeisyys ja vertaistuki. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 212. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.